

BOKMELDINGER

Norsk Misjonsleksikon, bd. I. Nomi Forlag — Runa Forlag, Stavanger/Oslo 1965. 878 sp. Pris for Leksikonet som helhet, 3 bind: kr. 491,50 innb. i skinn, kr. 450,00 innb. med skinnrygg og -hjørner, kr. 420,00 innb. i granitol.

Da vi for atskillige år tilbake la frem et fullstendig forslag om opprettelse av et norsk misjonsinstitutt (Kirke og Kultur 1942 nr. 2), nevnte vi at en av de oppgaver et slikt institutt måtte ta opp, var utarbeidelse og utgivelse av et norsk misjonsleksikon, «et oppslagsverk med korte artikler om misjonshistoriske og misjonsteoretiske emner, samt karter og statistiske oversikter». Instituttet ble grunnlagt, og *en del* av de ideer som ble lansert, er virkeliggjort. Men *leksikonet* ble det aldri noe av. I likhet med så mange andre oppgaver måtte også denne vente, i håp om «bedre tider», dvs. rikere midler og flere medarbeidere, — tider som Egede Instituttet fremdeles lever i forventningen om!

Et norsk misjonsleksikon har vi allikevel fått, takket være personer og forlag som har hatt både fantasi og dristighet til å satse på et slikt verk. Og ære være dem for det! Forlagene er Runa Forlag og Nomi Forlag. Og personene er: Fridtjov Birkeli, Trygve Bjerkrheim, Martin Ski, Halvor Hjertvik, Johan Straume, Arnfinn Nordbø, Alfred K. Dahl, Johannes Gausdal, Gunnar Rødahl og Chr. Tide-mann Strand. Uten forkleinelse for noen av de andre er det ett navn som må særskilt fremheves: *Johan Straume*, — mannen som satte prosjektet i gang, og som i bokstavelig forstand har kjempet det frem til seier. Uten hans tro, initiativ og utholdenhet var det neppe blitt noe av det hele.

«Oppgaven var stor, nesten uoverkommelig», heter det i redaksjonens forord. «Stoffmengden var enorm og forelå svært oppdelt. Et forsøk på samling i mer detaljert form er aldri før blitt gjort. Stoffets mangfoldighet og skiftende karakter innbød til den leksikografiske form. Mengden av oppslag og den nesten daglige forandring i situasjonen ute tvang redaksjonen til å sette en grense. Dimensjonering av stoffet har ikke vært problemfri. Problemene kunne bare løses ut fra et skjønn. Redaksjonen er seg smertelig bevisst den ufullkommenhet som må prege en slik vurdering. For å oppnå en tilsiktet helhet i det stoff verket omfatter, har det vært nødvendig å innføre en del oppslag med tanke på at Norsk Misjonsleksikon også kan komme til å bli nytt til mer inngående granskning. Med dette for øye sto redaksjonen overfor et nytt problem, nemlig stoffets utforming. Et

dobbelt behov måtte tilgodeses. Stoffet måtte gi pålitelige data og facts til den som søker det, og for det annet måtte det bli god, interessant, opplysende og inspirerende lesning. Redaksjonen håper at det i noen grad har lyktes.»

Etter vår mening *har* det lyktes, og det i en grad som man skulle tro ikke ville ha vært mulig. Det allsidige og omfattende stoff er utmerket tilrettelagt, og behandlingen av det strengt saklig. Utstyret er førsteklasses, bl. a. et overdådig billedmateriale. Selvsagt er ikke alt like godt, men verket som helhet må vi gi vår beste anbefaling. Det er å håpe at mange misjonsvenner vil anskaffe seg dette leksikon og fordype seg i det.

En liten kritisk bemerkning til slutt: Ville ikke verket ha vunnet på å ha alle misjonær-biografiene samlet i et bind for seg? Disse biografier ruver etter vår mening *for* sterkt i bildet. Det ville forøvrig ha vært verdifullt, som biskop, professor Bengt Sundkler har pekt på, om det i *samtlige* biografier hadde vært anført fødselssted og fars yrke. Det ville ha gitt interessante opplysninger om misjonærenes kirkegeografiske og sosiale proveniens (Svensk Missionstidskrift 1965 s. 251).

O. G. M.

Kristne perspektiver. Av Karl Marthinussen. Nomi forlag, Stavanger 1965. 182 s. Kr. 19.50 (innb.).

Biskop Karl Marthinussen var en utrettelig foredragsholder, og i denne boken som han tilrettela før han døde, finner vi ni foredrag. I vårt tidsskrift vil vi særlig gjøre oppmerksom på kapitelet *Religiøsitet og kristendom*, hvor han samler sitt syn slik: Det moderne menneskets religiøsitet trenger inkarnasjonens, korsets og oppstandelsens sjokkbehandling om det skal rykkes ut av religiøsitetens demoni til positiv kristendom. Det ville ha vært interessant om forf. hadde forsøkt å vurdere dr. K. L. Reichelts misjonsteori i denne sammenheng, men det har han altså ikke gjort.

Videre vil vi gjøre oppmerksom på kapitlet *Om det økumeniske spørsmål*. Av de betenkeligheter som er gjort gjeldende mot økumenikken, finner han tilnærmelsen til den romersk-katolske kirke som mest alvorlig. Imidlertid har han håp om at renessansen for den katolske, nytestamentlige teologi, bibelstudiebevegelsen og det annet Vatikankonsil har innledet en utvikling som gjør ham adskillig mindre betenkt. En konstaterer med glede at Karl Marthinussens syn på økumenikken faller sammen med de synspunkter som lederen av Egede Instituttet så utrettelig har hevdet.

Den økumeniske bevegelse inneslutter en kristen tenkning som forstår og bygger på kristendommens universalitet, sier forf., med et sitat av Ronald Fangen. Når han nevner tidligere forsøk på kontakt mellom kirkene, kunne han også ha tatt med fortalen til Den augsburgske bekjennelse, der det heter at de lutherske ikke på noen måte vil unnslå seg for noe som kan bidra til å tilveiebringe en kristelig endret rettighet.

H. Chr Mamen.

Norsk hedningemisjon gjennom 250 år. Av Olav Uglem. A/S Lunde & Co's Forlag, Bergen 1965, 124 s. Kr. 9.00 (heftet).

Olav Uglem vil med denne bok avløse Sven Wisløff Nilssens 30 år gamle «Norges-svar på Jesu eroblingsordre», en populær, liten misjonshistorie med særlig adresse til ungdommen. Det er skjedd meget på misjonsfronten i etterkrigstiden, og dess-uten har forskningen kastet nytt lys over vår eldre misjonshistorie. Det er derfor god grunn til å gi ut en ny bok.

Alle evangeliske misjoner og støttetiltak er med, men jeg savner omtale av Bibelselskapet og Kirkens Nødhjelp. Videre mener jeg at det burde vært noe om misjonsvekkelsens virkninger i et videre perspektiv: Eilert Sundts arbeid for sigøinere og omstreifere var ett produkt av misjonsvekkelsen; de fedre som grunnla kirken blant de norske emigranter i USA hadde alle fått misjonskallet; hedningemisjonen og senere emigrantmisjonen forberedte jordbunnen for en andre-misjon. I denne sammenheng hadde det vært naturlig å ta med noe om at arbeidet for misjonen utvidet horisonten for mange mennesker i innestengte bygder for 100 år siden, og at det demokratiske styre i foreningene kom til å få betydning for demokratiseringen av politikken. Det jeg savner er altså en sosiologisk synsvinkel, der misjonen får plass i forhold til samfunnet forøvrig.

Derfor burde det også vært nevnt at misjonen i vår tid samarbeider med Norsk Utviklingshjelp og — særlig i Hong Kong — med Norsk Flyktningeråd og andre institusjoner. Likeså savner en noe om det koordinerende arbeid som Det lutherske verdensforbund utfører, om større fellestiltak som Norge er med på, f. eks. Radio-stasjonens Evangeliets Røst. Kontroversielle spørsmål som Norsk Misjonsråd og Kirkenes Verdensråd er bare nevnt i forbifarten — Det internasjonale misjonsråd ble forøvrig ikke medlem av Kirkenes Verdensråd, men de to organisasjoner ble integrert.

Det ville ha vært naturlig å nevne at Det norske Stortings Nobel-komité hadde gitt fredsprisen i 1947 til misjonsstrategen John R. Mott, noen år senere til legemisjonæren Albert Schweitzer og så til en kristen zuluer, Albert Luthuli; i det hele litt konkret om hvordan misjonen er kommet i skuddet i etterkrigstiden.

Jeg vil ikke være med på å redusere Hans Egedes og Thomas von Westens arbeid til «enkeltmannsmisjon». The Co-operating Lutheran Missions in Natal besto før krigsutbruddet ikke av tre, men av fire misjoner. Så må det sies enda en gang at det heter *Zululand*, ikke «Zulu». Den kjente pioner i Trankebar het *Plütschau*. Johannes Brandtzægs fødselsår er galt.

Det er altså endel mangler og feil ved boken. Men det er likevel mange positive ting å si om den; ikke minst har forlaget sørget for en pen og nett bok til en verkommelig pris.

H. Chr Mamen.

Allerede tittelen «Anwalt der Welt» røper bokens hovedtendens: verden *trenger* den kristne kirke; mer enn noe annet er der behov for mennesker som går inn i vår verden, tar ansvar for den og elsker den som det den er, Guds skapning.

Har kirken forstått sin misjonsoppgave? Nærmere bestemt, hvorledes kommer dette kall til uttrykk i forkynnelsen? Manfred Linz mener å kunne påvise en viss forlegenhet overfor misjonsoppgaven, og siterer Walter Freytags ord ved verdensmisjonskonferansen i Ghana 1958, som han vil anvende ikke bare på misjonssituasjonen generelt, men også på den hjemlige *misjonspreken*: «Dengang hadde misjonen problemer, nå er den (misjonen) selv blitt et problem.» Dette avspeiler seg i den usikkerhet som preger den hjemlige misjonsforkynnelse.

Manfred Linz har siden 1959 virket som assistent ved det misjonsvitenskapelige seminar ved Hamburg universitet, og har som sådan hatt nær kontakt med Walter Freytag, som sammen med biskop Heinrich Meyer har vært hans viktigste inspirator. Foreliggende bok er en bearbejdet og forkortet utgave av hans doktoravhandling, som dermed er blitt tilgjengelig for et litt bredere publikum.

Utgangspunktet var en analyse av tyske misjonsprekener, et representativt tverrsnitt av prekener fra år 1900 til 1960, som skulle danne grunnlaget for en «misjonshomiletikk». Men dette viste seg etterhvert å være umulig, for inntrykket av prekenene var «en tiltagende mangel på virkelighet» (s. 12). Samtidig trengte endel spørsmål seg frem, noe som gjorde det nødvendig å foreta en grundigere tekstseksegese og ta opp systematisk-teologiske og praktisk-teologiske overveielser. Dermed er boken blitt noe langt mer enn en analyse av misjonsprekener. Det gjør nok at den er mer uoversiktlig, men samtidig kanskje nyttigere for den som vil arbeide med spørsmålene.

Bokens problematikk springer ut av de fem tekstene som har vært mest yndet til misjonsprekener. Det er Mt. 28, 18–20, Jes. 2, 2–5 og 60, 1–6, Mt. 24, 14 og 2. Kor. 5, 14–21, og disse stedene bestemmer også bokens kapitelinnndeling. Her kan bare antydes en del av spørsmålene: Hvilken rolle spiller lydighetsmotivet i kallet til misjon? Hvorledes stiller misjonen seg til verden – *Selbsteinschliessung* oder *Weltzuwendung*? Hvorledes er forbindelsen mellom verdenshistorien og frelseshistorien? Kan misjonen fremtvinge endetiden? Hvor står viseren på verdensuret?

Gjennomgangstemaet er stadig kirkens forhold til verden. Og her finner Linz i forkynnelsen gjennomgående en sterkt negativ og eksklusiv tendens. Misjonen rettes riktignok mot «verden», men dette er et teoretisk begrep som i realiteten spiller liten rolle. Forkynnelsen viser et minimum av verdenskontakt. Man taler om at ordet «iler», om evangeliets seierstog etc., men dette er rene postulater som ikke settes i relasjon til den konkrete historie. Omsorgen for det sosiale og politiske område av menneskelivet berøres helst ikke, og forsoningen innskrenker seg til menneskelivets indre.

Denne reserverte holdning til verdenshistorien og verdensbegivenhetene er nok til dels en reaksjon mot «social gospel» og den liberale tendens til «kulturmisjon», men man må ikke samtidig glemme å ta kirkens verdensoppgave alvorlig!

Problemet går vel til syvende og sist tilbake på den nytestamentlige dobbelthet i forholdet til verden: Verden er Guds skaperverk, og mennesket har her sin plass og oppgave. Men på den annen side står det fast at denne verdens skikkelse skal forgå. Kan man bli stående ved den eskjatologiske dualisme med sin absolute diskontinuitet mellom den jordiske historie og det kommende rike? Linz avslutter boken med å kaste frem sine tanker om dette: Frelshistorien er ikke en spesiell historie ved siden av profanhistorien. Guds historie er én. Misjon er medarbeiderskap på Guds éne verk med verden; misjon er verdensforandrende «Geschehen» og har relasjon til det sosiale og politiske område, og innskrenker seg ikke bare til menigheten og det enkelte menneskehjerte og den spesielle frelshistorie.

Den nærmere utformning av tankegangen krever for stor plass til å ta den opp her, og man blir sittende igjen med en følelse av at ikke alt er like klart. Særlig ville nok en nærmere analyse av det mangetydige nøkkelordet «verden» klargjøre meget, både for forfatter og leser. Men tross endel uklarheter og en litt uoversiktlig fremstilling, er det et arbeid som vekker til nyvurderinger og motsigelse, og som gir verdifulle impulser.

Notto Reidar Thelle.

Negro Spirituals. Geschichte und Theologie. Av Theo Lehmann.
Berlin 1965, 415 s.

Som forf. gjør oppmerksom på i et «etterord», datert Karl-Marx-Stadt, sommeren 1965, er denne store bok i noe utvidet form en avhandling for den teologiske doktorgrad (Halle 1962). Det er en imponerende undersøkelse han har levert, ut fra det dobbelte synspunkt som undertitelen angir. Ikke minst er den teologiske analyse av den rike og egenartede diktning det her gjelder, interessant og verdifull. Det er i årenes løp vokset frem en hel litteratur om Negro spirituals, men det meste av denne har vært av populær, informativ karakter. Med Theo. Lehmanns avhandling har vi fått — vi tror det er ingen overdrivelse å si det slik — det teologiske standardverk om denne kristne sangskatt.

Forf. har i lang tid beskjeftiget seg med Negro spirituals, jfr. bl. a. den praktfulle publikasjon «Nobody knows...» (2. utg. 1963), meldt i NOTM 1965 s. 62f. Det er resultatet av mange års forskninger han har lagt frem i det verk vi her henleder oppmerksomheten på. Verket, som er forbilledlig disponert, faller i to avdelinger. Første del — den historiske — behandler slaveriet, negerens møte med kristendommen, og tilblivelsen av Negro spirituals. Annen del — den teologiske — behandler sangenes vesentlige trosutsagn, deres eskatologi og deres «Ganzheit» (bl. a. deres forhold til jassen, deres «naivitet» og deres «livlighet»). Når det gjelder kristendomsforståelsen, understreker forf. med rette at negeren virkelig har forstått at evangeliet er det *glade* budskap (380ff):

When you go to the white folks church,
You won't never see a smile;
But when you go to the colored church
You can hear them laugh for a mile.

Og hva hjertet i budskapet angår, er det *korset* – Kristi kors – det hele samler seg om, og – hvilket er ytterst viktig – Golgata, Langfredags-begivenheten ikke bare som historie, som beretning, men som personlig medopplevelse (223ff):

Were you there, when they crucified my Lord?
Were you there, when they crucified my Lord?
Oh, sometimes, it causes me to tremble, tremble, tremble.
Were you there, when they crucified my Lord?

O. G. M.